

A népszerűségmegtartó képességről*

Szerteágazó, rendkívül nagy feladatot és felelősséget vállalt magára a mai emlékülés minden résztvevője. E tanácskozás bevezetője csak rövid ráhangoló gondolatsor lesz a három témakörhöz.

Az első: Dózsa György.

Érettségi után néhány hónapig Szij Rezső munkahelyén könyvtári segédmunkás voltam, amikor 1969 áprilisában az egyetemi színpad nézőterén az első sorban ülhettem Németh Lászlóval és Szij Rezsővel. Ekkor történt, hogy Tompa László, a „Minálunk vannak fenyesek” című műsorában Dózsa-verset villámolt és mennydörgött.

Tombolt bennem az élmény. A szünet végén Szij Rezső valamit mondhatott, de csak Németh László szavait hallottam: – Dózsának hét élete van. A trónszéken megalvadt véréből újjászületett. Az volt második élete.

Hogy melyik volt a harmadik? Már soha nem fogom megtudni. De az megmaradt bennem, hogy hazafelé Szij Rezső hiába józanított, csak annyi történt, és ez a legtöbb, ami történhetett, hogy több vagy kevesebb sikerrel el tudom választani a történettudomány tényadatait, elemzéseit a művészi élménytől. Petőfi, Ady, Illyés Gyula vagy Bella István Dózsa-verse, Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra, Kondor Béla Dózsa-rajzai, Csoóri Sándor, Sára Sándor és Kósa Ferenc Dózsa-filmje bennem is szinte új mítoszt, új metaforákat teremtett, a valóság részévé vált, és indulatot mozgósít ma is. A különféle tudományoknak pedig szakmai kötelességük, hogy akár egy ilyen emlékülés keretében próbálják meg érzékelni és értékelni, cáfolni vagy megerősíteni azt az évtizedekkel ezelőtt Szij Rezsőtől kapott útravalót, miszerint a múltban minden megtörténhet, tehát az is, ami nem történt meg. Ehhez az útravalóhoz még az is hozzátartozott, hogy Szij Rezső látva lírai hevülésemet, így igazított el: – Ne tessék ennyire idealistának lenni, mert az legalább annyira veszélyes, mint aki Veres Péterrel szólva „sültrealista”.

LEZSÁK SÁNDOR (1949) író, költő, tanár. Az országgyűlés alelnöke.

* Elhangzott a Magyar sors – parasztsors című konferencián Budapesten, az Uránia Filmszínházban, 2014. szeptember 19-én.

A mai emlékülésen a második témakörben a magyar parasztság XX. századi képviseletét tárgyalják, elemzik tudós tanárok, szociológusok, levéltárosok és történészek.

Kormánypárti parlamenti képviselőként a kétharmados történelmi felelősséggel és lehetőséggel kiemelkedően fontosnak tartom a népi mozgalom eszméinek követésében azt a hangsúlyt, amelyet az Orbán-kormány helyezett a falu és általában a vidéki Magyarország, a mezőgazdasági termelés, a gazdatársadalom és mindezzel együtt a magyar vidék kulturális-erkölcsi értékeinek újraélesztésére, a magyar értékek és hungarikumok támogatására, a Kincsem Nemzeti Lovas program megvalósítására vagy a családpolitikai, nemzetpolitikai intézkedésekre. Mintha mindez emlékeztetne többek között a múlt század húszas éveinek lendületére, Prohászka szociális tanításaira, Klebelsberg szellemi honvédelmére, tudatos építkezésére vagy a Bartha Miklós Társaság Fábíán Dániel és József Attila szerkesztette „Ki a faluba!” című kiáltványának a szándékára. Felidézem magamban Kodolányi János egykori ormánsági látletét, vagy amit Illyés Gyula írt a „pusztuló magyarság”-ról vagy a *Puszták népe* egyik-másik jellemző képét a magyar élet mélységeiről. De felidézem egyszersmind a népi írók magyar jövőre vonatkozó terveit és látomásait is: Németh László „minőség forradalmát”, a „Kert-Magyarország” eszméjét, az 1943-as Szárszói Találkozón elhangzott gondolatokat, Veres Péternek a „paraszti jövőről” szóló elképzeléseit. Ezek egy része, a változott körülményekhez igazítva, de korszerű formában megjelenik végre az Orbán-kormány számos törekvésében.

A harmadik témakör: Bíró Friderika – Für Lajos: *Búcsú a parasztságtól* című hatalmas, korfestő, tudós történelmi esszéje.

Amit a szerzőpáros leír, azaz a történelmi parasztság eltűnését Magyarországon – azt minden jelen levő tapasztalhatta. Eltűnt, vagy szinte mérhetetlenül csekély számúra korlátozódott az a hagyományos paraszti réteg, amelyik az elmúlt évszázadokban a magyar anyanyelvnek, népdalkincsnek, népművészetnek, vallási szokásoknak, egy takarékos és dolgozó életformának, kiegyensúlyozott életvitelnek és életszemléletnek vagy a magyar nép demográfiai helyzetének a patrónusa, látható és láthatatlan öre volt. Ahogyan eltűnt a mindennapokból a hagyományos paraszti gazdálkodás és életvitel, úgy vált látványossá, hogy veszítettünk anyanyelvünk szépségéből, a népi kultúránkból, humanizmusra, egyéni és közösségi fegyelemre tanító, keresztény szokásainkból, a mértékletes, csak a takarónk végéig nyújtózó fogyasztói magatartásunkból, család- és gyermekszeretetünkéből. Mondanom sem kell, hogy az elmúlt hatvan év szocialista, majd liberális politikája is siettetett ezt a folyamatot, amely politika a földek kollektivizálása révén érdemben megszüntette a paraszti gazdálkodás bázisát, a paraszti földtulajdont, kultúrpolitikájában mellőzte, nacionalista melegágyának vélelmezte a népi kultúrát, megfosztotta működési feltételeitől a keresztény egyházakat – és nem egy esetben terrorizálta lelkészeit, és tudatosan verte szét a családot mint társadalmi intézményt, és tette bizonytalanná a családalapítást és a gyermeknevelést.

A hagyományos paraszti világnak a kegyelemdőfést a szocialista diktatúra erőszakos kolhozosítása, kirívóan magas közterhei, kuláklistái, vagyonelkobzásai, kirakatperei és a börtönökbe, lágerekbe deportált parasztok százezrei adták meg. Nemzedékek menekültek a nagyvárosokba, szocialista iparosítás által megnyitott bányákba és feldolgozóüzemekbe. Kiürültek, fiatalok nélkül maradtak a falvak. Für Lajos bőségesen idéz a korabeli rendőrhatalóságok, a tanácsbirokrácia és a bíróságok határozataiból és ítéleteiből.

Bíró Friderika néprajzi követelményeket szem előtt tartó mélyinterjúk sokaságával tárta föl az eltűnő paraszti világ mindennapjait. A megszólaltatottak egy részét még a rendszerváltás előtt kérdezte ki – akik még sok mindent nem mondhattak el őszintén. Ugyanakkor életkoruk miatt ezek a személyek még a Trianon előtti Magyarország paraszti világának is örökösei és élményviláguk közvetítői voltak.

Ha egy ország nem védelmezi a termőföldjét, nem védi a foglalkoztatás zömét biztosító kisüzemi gazdálkodókat, ha nem gondoskodik ipari kapacitásának megőrzéséről – akkor lakatlanná válik. Ha nem sikerül egy-egy település népességmegtartó képességét megteremteni, akkor a képességmegtartó népesség, a fiatalok megtelepedésére sem számíthat. Ha mi nem lakjuk be az országot, akkor jönnek majd mások belakni – azaz a föld és a munkahelyek védelme, egyben a lakóhelyeink védelme, egyúttal országunk, nemzetünk védelme is.

Végezetül Bíró Zoltán irodalomtörténész, az MDF alapító elnökét idézem, aki 2013-ban egy lakiteleki tanácskozáson így fogalmazott:

„Annak idején Szárszón a nemzet és a társadalom jövőjéről gondolkodva, az értékmentő eszmények és ideák ütköztek meg a reálpolitikai alkalmazkodás programjával...

Az idealisták rendre elveszítik a közeli jövőt, a reálpolitikusok a távlatot. Különösen, ha a reálpolitikus számára a realitásokra való hivatkozás csak a maga mentségére szolgál, folytonos megalkuvásait igazolva. Az elmúlt közel negyed évszázad többnyire erre példa. A harmadik út metaforája ezért vált ki annyi indulatot a magát reálpolitikusnak hirdetőből, és ezért gyűlöli az idealistát. Kettejük között az a különbség, hogy az idealista túl akar lépni a mai kocsmán, a mai fajta reálpolitikus pedig kocsmáros akar lenni éppen abban a kocsmában, amelyen túl akarnak lépni.”

Németh László igyekszik tömören megfogalmazni az egyedüli érvényes választ, és ez lehetne a mai tanácskozásunk vezérgondolata is, amikor azt mondja: „Életünket a realitások szabályozzák, de az utópiák viszik előre.”